

Frans Meijers over loopbaanbegeleiding in onderwijs 'Leren is praten over ervaringen'

"Ervaringen! Ervaringen! Ervaringen!"
roept lector en onderzoeker Frans Meijers uit halverwege het gesprek. Want alleen vanuit ervaringen kun je loopbaanleren richting geven. Het klinkt zo logisch als wat. Waarom is het onderwijs er dan nog niet en wat ontbreekt er?

Leren voor een loopbaan, daar draait het nu om voor hem. "Daar zit het oog van de cycloon." Frans Meijers (1950), lector pedagogiek van de beroepsvorming aan de Haagse Hogeschool en met een eigen adviesbureau in Nijmegen, doet onderzoek naar leren: hoe je dat doet, wanneer leerstof betekenis krijgt en hoe het beter kan. Hoe kan het onderwijs de leerling of student zo goed mogelijk

zijn er eigenlijk een beetje schuw voor de samenleving. Ze vinden het leuk om hun verhaal te vertellen, maar luisteren, ho maar."

In de ontwikkeling naar competentiegericht onderwijs is weliswaar een stap gezet (naar meer praktijksturing), maar ook niet meer dan dat. Betekenis geven aan beroepservaringen, daar gaat het om. Dat is de boodschap van Frans Meijers. In dialoog of trialoog; maar uiteindelijk altijd door te praten.

Helicoptermentaliteit

"Hoe dat zo gekomen is, mijn bezigheden met het beroepsonderwijs? Ik loop al 35 jaar in het beroepsonderwijs. Mijn vader was smid en mijn broers gingen naar de ambachtsschool. Het was thuis normaal dat je een vak ging leren. Ik was de enige die moest gaan studeren, op advies van de hoofdonderwijzer. Misschien is het dan wel compensatie dat ik me altijd met beroepsonderwijs heb beziggehouden.

Mijn proefschrift ging over de ambachtsschool. En twintig jaar lang zat ik op diverse universiteiten: Nijmegen,

Het zijn ook twee verschillende rationaliteiten. Om in zo'n toonaangevend tijdschrift te komen, meestal Amerikaans, moet je je specialiseren op de vierkante centimeter. Je moet heel veel weten van heel weinig. Het onderwijs heeft daar helemaal niets aan. Voor het onderwijs moet je brede verbanden leggen en inzichten geven.

Daarom ben ik voor mezelf begonnen. Ik heb meer een helicoptermentaliteit en ik kan goed verbanden leggen tussen wetenschappelijke kennis en dagelijkse praktijk. Onderzoek vertalen in handelingsmodellen waarvan ze in de praktijk zeggen: 'yes, dat inspireert, hier kunnen we wat mee'.

Zelf doe ik veel onderzoek. Ze kennen me wel in het onderwijs, ook in het groene onderwijs. Ze zullen het lang niet altijd met me eens zijn.

Ik heb me inderdaad gespecialiseerd in loopbaanleren, wat vroeger 'studie en beroepskeuze' heette. Daar zit de kern van het competentiegericht beroepsonderwijs. Het oog van de cycloon. Als je in staat bent om daar goede situaties te creëren voor loopbaanleren, kun je dat voor ander onderwijs ook."

Feiten

"Het onderwijs gaat kapot aan eindeloze discussies over visie. Laat ze eens over feiten praten. Want wat zijn de feiten? De feiten zijn dat bijna eenderde van alle leerlingen voortijdig het onderwijs verlaat. Maar veel erger is haast nog dat de 70 procent die blijft zitten (vanwege het diploma) ook niet gemotiveerd is. Dat is een feit. Er is nauwelijks een leerling die intrinsiek gemotiveerd is. Met als resultaat dat er zoveel voortijdig vertrekken. Een feit is dat maar zo'n 15 procent van alle theorie blijft hangen. Ruim 80 procent van de theorie is na een paar weken verdampt. Een feit is dat het onderwijs voortdurend antwoord geeft op niet-gestelde vragen. Je hoeft geen leerpsycho-

'Docenten zijn eigenlijk een beetje schuw voor de samenleving. Ze vinden het leuk om hun verhaal te vertellen, maar luisteren, ho maar'

voorbereiden om een geschikte plek op de actuele arbeidsmarkt te vinden?

Thuis in Nijmegen praat Meijers over zijn onderzoek en conclusies daaruit. Enthousiast en gedreven. En ook met veel emotie, want voor goed beroepsonderwijs - vmbo, mbo of hbo - is nog heel wat nodig. Gewoon doormodderen werkt echt niet, zo benadrukt hij keer op keer. "Honderd jaar onderwijs, dat is monologisch en gesepareerd. Docenten

Amsterdam, Leiden. Ik deed er onderzoek over beroepsonderwijs vanuit de optiek van leerlingen, docenten en werkgevers.

Ik ben voor mezelf begonnen omdat ik merkte dat geen mens in het onderwijs gebruik maakt van de resultaten van dat onderzoek. Echt niemand. Het vervliegt. Ik dacht: ik ben toch niet op de wereld om te schrijven in wetenschappelijke blaadjes die niemand leest.

Panopticum

Als loopbaanleren blijft hangen op praktijksturing, als de dialoog achterwege blijft, dan komt de leerling of student er niet uit. Dat is waar Frans Meijers voor wil waarschuwen. In een presentatie op 30 mei schilderde hij het dreigbeeld van een panopticum: een koepelgevangenis waarbij een centrale persoon toezicht heeft op alle afdelingen. De leerling of student die ervaringen opdoet heeft weliswaar zicht op de diverse mogelijkheden, maar komt niet tot een gemotiveerde keuze. Hij zit vast.

loog te zijn om te zien dat dit niet werkt: antwoord krijgen terwijl je geen vraag hebt.

Een feit is dat onze arbeidsmarkt aan het veranderen is, ook in het groen onderwijs. Je ziet dat we langzaam maar zeker van een industriële economie veranderen in een diensteneconomie. Dat betekent dat je niet alleen je hoofd en handen moet kunnen gebruiken, maar ook je hart. Niemand koopt iets van iemand die daar niet zichtbaar in gelooft. De familie van mijn vrouw, dat zijn allemaal boeren. Daar zie je dat ook. Wil je als boer overleven, dan moet je richting diensteneconomie. Daar ontkom je niet aan. Ook de landbouw gaat veel dienst-

plaats van dat ze zelfsturing op het oog hebben.

Allemaal feiten. Ervan uitgaande dat we in het onderwijs betaald worden uit collectieve middelen en we ons inzetten voor de samenleving, dan zijn dat de opgaven. En je kunt constateren dat het onderwijs daar geen draad van terechtbrengt. Scholen zijn nog steeds industriële leerfabrieken.

Als we willen zorgen dat jongeren met plezier naar school gaan en inderdaad dingen leren die anno 2007, zowel voor de arbeidsmarkt als in de samenleving essentieel zijn, dan denk ik: dit is visie genoeg. Hier moet je iets aan doen.”

Trialoog

“Jij en ik, ieder mens, je leert het meest van ervaringen. En op basis van die ervaringen – dat heet dan sjiek: reflecteren – moet je kunnen praten met andere mensen. Leren is praten.

De wetenschappelijke onderbouwing hiervan ligt sinds een jaar of vijftien in de constructivistische leerpsychologie. Waarin men dit steeds duidelijker kan bewijzen: leren is praten met anderen over zin en betekenis van wat je meemaakt. Dan ga je zelf kennis ontwikkelen. En dan pas kun je ook iets met antwoorden.

Dit is de wetenschappelijke onderbouwing. In het gewone leven betekent dat: geef mensen niet eerst theorie en dan er-

de ongeïnteresseerdheid; de totale niet-bevlogenheid. Ik kom zelfs docenten tegen die verzuchten: wat zou het onderwijs toch leuk zijn als er geen leerlingen waren.

Innovatievermoeidheid? Ja, dat wordt wel aangevoerd. Voor een deel is dat ook zo. Ieder mens voelt dat deze samenleving veel sneller gaat dan veertig jaar geleden. Eigenlijk kun je net zo goed zeggen dat docenten vooral moe zijn van verzet tegen de innovatie.

Of scherper gezegd: leren kost inspanning en ook docenten moeten leren. Scholen - tot voor kort puur onderwijzende organisaties - moeten leren lerende organisaties te worden. De gemiddelde docent leert niet gek veel meer als hij eenmaal voor de klas staat. De gemiddelde docent, dat kun je gerust zeggen, leest bovendien nooit een artikel of een boek over zijn eigen vak.

Maar we zitten met het onderwijs in een fase dat we van doceren naar leren moeten. Ook de docent, en die heeft daar net als iedereen – dat blijkt bijvoorbeeld uit het neuropsychologisch onderzoek – een gruwelijke hekel aan. Je professionele identiteit veranderen is bovendien niet gemakkelijk.

Je ziet inderdaad wel een ontwikkeling in het onderwijs, zeker. Het Nederlandse beroepsonderwijs wordt onder de vlag van competentiegerichtheid meer praktijkgestuurd. Je ziet dat er inderdaad een tendens is om ervaringen een belangrijker plek te geven. Maar de dialoog over die ervaringen? Forget it! Die is er nog lang niet.”

Middenin

“We onderzoeken het gesprek tussen leerling, docent en valmensen. Ons vermoeden is dat de gemiddelde docent bij een bpv-gesprek niet praat met de vakman of vakvrouw. Hij zou ook moeten vragen: hoe ontwikkelt jullie markt zich en hoe ontwikkelt zich de technologie op het bedrijf? Want dat bepaalt uiteindelijk wat vakbekwaam is. Docenten durven dat niet te vragen, maar dat gesprek en rapportage daarvan op school biedt wel materiaal om de opleiding bij te sturen.

Uit ons onderzoek blijkt ook dat die docenten in het algemeen praten over leer-

‘Het onderwijs gaat kapot aan eindeloze discussies over visie. Laat ze eens over feiten praten’

verlenender denken, meer vraaggestuurd.

Maar het hart ontwikkelen, daar heeft het onderwijs nog geen kaas van gegeten. Dat hebben ze nooit hoeven doen. Dat soort feiten. En dan heb ik het nog niet over de pedagogische opdracht. Onze samenleving is immers geïndividualiseerd en mensen moeten er meer zelfsturend worden. Iets waar het onderwijs geheel wezensvreemd aan is. Daar wordt gedoceed; ze sturen in

varing, maar andersom. En zorg ervoor dat leerlingen veel kunnen praten over die ervaringen. In wezen in een driehoek: met ervaren vaklui en met de docent op school. We hebben daar het woord ‘trialoog’ voor bedacht. Dit is de essentie van competentiegericht onderwijs. Ingewikkelder is het niet.

Waarom het dan zo moeilijk is? Dat is deels ook vanwege de cultuur. Ga de gemiddelde docentenkamer in en je schrikt je te pletter van het cynisme en

lingen en tegen leerlingen, maar zo ontzettend zelden mét leerlingen.

En ten slotte, in het gesprek tussen de vakmensen en de leerling gaat het vooral om de ontwikkeling van de handjes, maar niet om hoofd en hart.

Ik zit daar nu middenin. Ik doe onderzoek voor ieder van die drie partijen en adviseer ze. Ik moet zo straks naar ROC West-Brabant en morgen zit ik bij een conferentie van bouwfirma's. Ik kom iedere week bij scholen om te praten over hoe je loopbaanleren vorm kan geven. Ook bij groen onderwijs. Dan zie ik ook wat er gebeurt, bijvoorbeeld bij Helicon of bij Wellant. Wil je cultuur veranderen, dan blijkt er ook bij Wellant een geweldig probleem. De gemakkelijkste weg als het tegenvalt, is dan om het maar weer terug te draaien.

Waar het goed gaat? We hebben een 250 klassen en groepen bekeken. Onze overall-conclusie was dat we nauwelijks loopbaangericht leren tegenkwamen, maar we konden toch zo'n tien klassen onderscheiden in vmbo en mbo waarvan

we zeiden: 'die zijn op de goede weg'. Daar bleek steeds dat ervaringen vóór theorie kwamen en dat tegelijkertijd de leerling de kans werd gegeven om kort na die ervaringen na te denken over wat ze voor hem betekenden."

Liefde

Meijers herhaalt het nog een paar keer in het gesprek: het gaat om ervaringen en 'leren is praten' over die ervaringen. "De oude pedagogen schreven dat al, maar het is helemaal uit de geest van het onderwijs gevaren."

Hij vergelijkt beroepskeuze en relatiekeuze. "Eerst is er de verliefdheid, maar je kent elkaar nog niet. Vraag is dan: hoe maak je dan van verliefdheid liefde? Simpel: daar praat je over. Daar praat je urenlang over. Met elkaar en met anderen." Overeenkomst is ook dat beide geen puur rationele overwegingen zijn: de liefde niet en ook het gevoel dat je bij een beroep hebt niet.

Het onderwijs van de 21e eeuw zou, aldus Meijers, zich meer moeten richten

op loopbaankeuzes en motivatie. Praten over: 'wat brengt mij in beweging en waarvoor wil ik in beweging komen?' Zo kun je bevorderen dat leerlingen loopbaancompetent zijn; dat wil zeggen dat ze antwoorden zoeken op hun individuele vragen rondom beroepservaringen en loopbaanontwikkeling. "Leren wordt dan stukken relevanter", zegt Meijers.

Om dit goed te realiseren is niet alleen binnen het onderwijs en met bedrijfsleven het een en ander nodig, maar ook daarbuiten. Meijers ziet nu echter in de Nederlandse politiek niemand die het doorheeft. "Niemand met een consistente visie; het is allemaal waan van de dag."

"Toch moeten we doorgaan op deze route", concludeert hij aan het einde van het interview. "Leren vanuit praktijksturing, op basis van ervaring. En dan nog een stap voorwaarts, het meer dialogisch maken. Praten." □